

ŠVEDIJOS SPECIFIKA IR POLITINĖ PADĖTIS 2018 M. BEI 2022 M. RIKSDAGO RINKIMŲ LAIKOTARPIU

Arvydas Guogis

Mykolo Romerio universitetas

Anotacija

Didesnę amžiaus dalį prie Švedijos valstybės vairo stovėjo Socialdemokratų darbo partija, o jos valdymo metai, kartais koalicijose su kitomis kairiosiomis partijomis, pasižymėjo demokratinio funkcinio socializmo ideologija, nuosekliomis gerovės valstybės stiprinimo priemonėmis, palankia imigracine politika bei taikinga, tarpininkaujanti tarp Vakarų ir Rytų, Šiaurės ir Pietų užsienio politika. Dažniausia tokia socialdemokratų veikla – aiški ir prognozuojama – leido viltingai žvelgti į ateities ekonominius, socialinius, politinius ir kultūrinius iššūkius. Kai XXI amžiuje tų iššūkių tiek vidaus viešajai, tiek ir užsienio politikai atsirado daugiau, socialdemokratų „politinis arsenalas“ tarsi išseko ir preventyvių priemonių kataklizmams atremti sumažėjo, į politinę areną išsiveržė radikali Švedijos demokratų partija, kuri po 2018 metų Riksdago rinkimų tapo trečiaja, o po 2022 metų rinkimų – antrąja politine jėga šalyje. Švedijos demokratai pasižymėjo ne tik savo gerovės valstybės plėtimo ir intensyvinimo programa, bausmių už nusikaltimus didinimu, bet ir ryškia antiimigracine, pirmiausia – rasistine antiimigracine politika, nukreipta prieš atvykėlius iš Artimųjų Rytų ir Afrikos. Ir nors kitos dešinėsios partijos į Švedijos demokratų partijos programą bei jos praktinę veiklą žvelgė rezervuotai, koaliciją tarp keturių dešiniųjų partijų, norint laimėti rinkimus, reikėjo sudaryti. Taigi tiksliai apskaičiuota dešiniųjų partijų taktika dėl pergalės per 2022 metų Riksdago rinkimus visiškai pasiteisino: rinkimus laimėjo Moderatų, Švedijos demokratų, Krikščionių demokratų ir Liberalų partijų koalicija, kurios lyderiui Ulf’ui Kristersson’ui po rinkimų pavesta suformuoti naują vyriausybę. Taikydami aprašomąjį analitinį metodą ir sintezę, atskleidžiame ir vertiname Švedijos politinę padėtį prieš ir po 2018 bei 2022 metų Riksdago rinkimų, apžvelgiame politinę šalies krizę tarprinkiminiu laikotarpiu ir pačius 2018 bei 2022 metų rinkimų rezultatus.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Švedija, Riksdago rinkimai, kairiosios politinės partijos, dešinėsios politinės partijos, socialdemokratija, Švedijos demokratai, gerovės valstybė, antiimigracinė politika.

Abstract

The Swedish Social Democratic Party has held power in Sweden most years for a whole century. For many years, it held it in coalition with other left-wing parties, proposing the general course of democratic functional socialist ideology, regular measures to strengthen the welfare state, a benevolent immigration policy, and a peaceful foreign policy, by mediating between west and east, and also north and south. Social Democrat activities were often carried out clearly and with predictability, with great hopes of counteracting future economic, social, political and cultural challenges. When too many of these challenges appeared in public and foreign policy, the ‘social democratic arsenal’ vanished, and less preventive measures appeared to counteract the cataclysms. The radical Sweden Democrats Party rushed into the political arena, and became the third party after the 2018 Riksdag election, and the second party after the 2022 Riksdag election. The Sweden Democrats proposed not only widening and deepening the welfare state’s programmes, and strengthening punishments for crime, but also a strict anti-immigration policy, primarily a racist anti-immigration policy towards newcomers from the Middle East and Africa. Other right-wing parties viewed the programme and the activities of the Sweden Democrats with reservation, but they had to form a coalition with four right-wing parties in order to win the Riksdag elections. After a right-wing victory in the 2022 election, Ulf Kristersson, the leader of the Moderates, attained the right to form a government on behalf of a

coalition between the Moderates, the Sweden Democrats, the Christian Democrats and the Liberals. The political situation in Sweden before and after the 2018 and 2022 Riksdag elections is presented in the article, together with the political crisis between these two elections, as well as the results of the 2018 and 2022 elections. In the article, the author uses the descriptive analytical method, together with synthesis and some evaluations of the Riksdag elections.

KEY WORDS: Sweden, Riksdag elections, left-wing political parties, right-wing political parties, social democracy, Sweden Democrats, welfare state, anti-immigration policies.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v88i1.2496>

Įvadas

Švedija – unikali šalis, skirtingai nei daugelis kitų Europos valstybių ilgą laiką sugebėjusi išvengti karų ir suiručių. Nors Švedija kariavo su Danija, Abiejų Tautų Respublika, Rusija, Prūsija ir kitomis Vokietijos kunigaikštystėmis, karo veiksmai vykdavo prieš teritorijoje (Derry, 1995, 175–179). Paskutinis mūšis jos teritorijoje vyko 1598 metais, kai valdant Linköpingo Abiejų Tautų Respublikos valdovui ir formaliam Švedijos karaliui Zigmantui Vazai kariuomenė pralaimėjo Stangabro mūšį Sudermanijos kunigaikščio Karolio kariuomenei. Švedija taikingą politiką pradėjo vykdyti iš karto po Napoleono karų Europoje, nors ekonominės galimybės jai tikrai leido tada kur kas aktyviau ir agresyviau dalyvauti užsienio politikoje. Švedijos ginkluotas neutralitetas tik iš dalies pažeistas Antrojo pasaulinio karo metais, kai ji leido ginkluotą Vokietijos tranzitą per savo teritoriją į Suomiją ir Norvegiją bei tiekė savo geležies rūdą Vokietijos Reichui (Carlgren, 1977; Fritz, 1982).

Abejotina, ar vėlesniais metais hitlerinė Vokietija nebūtų okupavusi Švedijos, tuo labiau kad planas ją okupuoti, kaip įrodė istorikai, buvo. Tačiau Švedija visada įtariai vertino pastangas ją įtraukti į kokius nors blokus ar sąjungas (Dalsjö, 2014). Iki 2022 metų Švedijos stojimo į NATO paraiškos išimtyms buvo tik dvi: pirma – Šiaurės Taryba, kuri buvo ir tebėra Šiaurės šalių bendradarbiavimo forumas, antra – tapimas Europos Sąjungos nare 1995 metais. Tačiau verta prisiminti, kad ilgą laiką Švedija į Europos Ekonominę Bendriją nestojo vien dėl baimės prarasti savo nepriklausomą politiką: tai puikiai įrodė žymus švedų ekonomistas, Nobelio premijos laureatas Gunnar’as Myrdal’is, apskaičiavęs, kad Švedijai ekonomiškai jau seniai apsimokėjo būti Europos Bendrijos nare (Ekström, Myrdal, Pålsson, 1962), bet ji ilgokai lūkuriavo bijodama prarasti savo specifiką ir tapatumą, o į ES glėbį ją pastūmėjo 1990–1993 metų ekonominė krizė (Dörfer, 1992). Švedija savo tapatumą visada traktuodavo kaip „švediško gerovės valstybės“ modelio – „demokratinio funkcinio socializmo“ specifiką (Adler-Karlsson, 1967), kurio pradžia siejama su dar iki Antrojo pasaulinio karo tuometinio Švedijos socialinės apsaugos ministro Gustav’o Möller’io vykdytos reformos, po kurių Švedijoje 80-iai metų į valdžią atėjo Socialdemokratų darbo partija (Hort, 2014). Būtent iki

karo, kai Švedija dar nebuvo turtinga valstybė, šalies mastu 1938 metais pasirašyta „kolektyvinė sutartis“ tarp darbdavių ir dirbančiųjų (profsąjungų) organizacijų, kuri ilgiems dešimtmečiams Švedijai atnešė „socialinę taiką“ (Lagerström, 1996). Taika ir politinis stabilumas – tiek šalies viduje (Lane, Ersson, 1994, 320, 324), tiek ir jos užsienio politikoje buvo kertinis švediško „gerovės valstybės modelio“ elementas, tai vėliau pusiau juokais net bandyta užpatentuoti kaip švedų išradimą. Kai visur aplinkui siautėjo Antrasis pasaulinis karas, Švedijos premjeras ir socialdemokratų partijos vadovas Per’as Albin’as Hansson’as, pritariant visuomenei ir dešiniuosiems, vadinamosiems „buržuaziniems“, partijoms, šalyje kūrė „liaudies namus“ (šved. *folkhemmet*), kurių svarbiausiu bruožu, nepasiduodant jokioms provokacijoms, įvardytas švedų „psichologinio bendrumo“ jausmas (Isaksson, 2000).

Vėliau, 2020 metais, Švedijos specifikos aspektu svarbus buvo jos požiūris į COVID-19 krizę, kuri galima būtų paaiškinti tuo pačiu savo šalies specifikos ir tapatumo saugojimu, kai Švedijai „niekas neturi teisės nurodinėti“ (Guogis, 2020). Tokios politikos teisingumą ar klaidingumą parodys ateitis, svarbu pažymėti, kad ankstesniais metais Švedijos siekis išlaikyti savo specifiką paprastai pasiteisindavo. Be to, ji savo „gerovės modelio“ (angl.) *know-how* sėkmingai eksportavo savo kaimynėms – kitoms Šiaurės Europos šalims, kurios, pvz., atitinkamus socialinės apsaugos įstatymus priimdavo sekdamos Švedijos pavyzdžiu dažniausia tokia seka: Danija – po 4–5 metų, Norvegija – dar po 4–5 metų, Suomija – dar po 4–5 metų, nuošalyje nelikdavo ir Islandija (Guogis, 2012). Tai leidžia kalbėti apie „švedocentrinę“ koncentrinį ratų politiką didžiąją XX amžiaus dalį, kurios viduryje buvo Švedija (Esping-Andersen, van Kersbergen, 1992).

Tačiau vėliau švediškas išskirtinumas ėmė blėsti, ekonomiškai pastaruju 30 metų laikotarpiu Švediją daug kur aplenkė Norvegija, iš dalies dėl to, kad intensyviai eksploatavo gausius naftos telkinius. Be abejo, svarbi buvo ir tarptautinė įtaka bei geopolitika. Galima teigti, kad keli pastarieji globalizacijos dešimtmečiai ypač paveikė švedų mąstymą ir politiką, ne vieno analitiko teigimu, daugiau neiigiama nei teigiama prasme, nors ekonomika ir augo. Pirmiausia – dėl atsitraukimo nuo savo institucinio „gerovės valstybės“ tipo ir judant liberalesnio korporatyvinio konservatyvaus modelio link. Tačiau stiprų senąjį savo valstybės karkasą ir pagrindinius vidaus gyvenimo bei tarptautinės politikos bruožus Švedija išsaugojo iki šiol (Buendia, 2015). Reakcija į COVID-19 krizę ir Rusijos karą prieš Ukrainą tai įtikinamai pademonstravo.

Bendroji metodologija, taikyti metodai, straipsnio tikslas. Švedija, kaip vakarinė Lietuvos kaimynė, partnerė ir rėmėja, geopolitikoje, ekonomikoje, aplinkosaugoje, socialiniame ir kultūriniame gyvenime vaidina ypatingą vaidmenį. Švedijos specifika – tai politinių jėgų taikos ir stabilumo „priesaika“ tiek tarptautiniu, tiek vidaus politikos aspektais, kuri padeda jai išlikti stabilia net krizių

laikotarpiais. Šiame straipsnyje stengtasi pateikti parlamentinių Švedijos rinkimų ir viešosios politikos raidą, atskleidžiant sudėtingą šalies politinę situaciją prieš ir po 2018–2022 metų Riksdago rinkimų, įvertinti tarprinkiminę politinę padėtį. Potekstėje slypi svarbiausia Švedijos politinio gyvenimo mokslinė problema, kaip klostysis jos politinis ir ekonominis-socialinis gyvenimas sustiprėjus dešiniajam radikalizmui? Straipsnis pasižymi aktualiais pažinimo ir aksiologiniais (vertybiniais) aspektais, yra analitinio ir aprašomojo apžvalginio pobūdžio, kur remiamasi gausiais Švedijos naujausių laikų istorijos ir politinio gyvenimo šaltiniais, statistinių duomenų bazėmis, patikrintais Vakarų šalių bei Lietuvos žiniasklaidos duomenimis anglų, švedų ir lietuvių kalbomis, čia pristatoma mokslinės bei publicistinės literatūros analizė, taikomas sintezės metodas, pateikiamos esminių faktų ir tendencijų interpretacijos, išvalgos, vertinimai, numatomos kai kurios aiškesnės Švedijos ateities politinio gyvenimo perspektyvos. Kai kurios autoriaus išvalgos publicistiniu stiliumi jau skelbtos Lietuvos internetiniuose portaluose, šiame straipsnyje išgrynintos, susietos, sumodeliuotos ir moksliskai pateiktos.

1. Švedijos politinė padėtis prieš 2018 metų Riksdago rinkimus

Švedijos Riksdago (Parlamento) rinkimai, turėję įvykti 2018 m. rugsėjo 9 d., iškelė nemažai klausimų ir dėl pačios Švedijos, ir dėl kitų Europos šalių bei visos Europos Sąjungos likimo, tradicinių ir šiuolaikinių vertybių, globalizacijos, pabėgėlių integracijos bei socialinių problemų sprendimo (Truedsson, 2020). Švedijoje, kaip niekad, nebuvo aišku, kas laimės rinkimus ir valdys šalį: socialdemokratų mažumos koalicija su kairiąja partija ir žaliaisiais, dešiniųjų partijų koalicija ar socialdemokratų ir dešiniųjų koalicija. Šiuose dariniuose nesimatė Švedijos demokratų partijos, prieš kurią buvo nusiteikusios visos kitos Švedijos politinės partijos. Ir ji galėjo laimėti rinkimus, bet į koaliciją su ja nenorėjo eiti nė viena Švedijos politinė partija, tad Švedijos demokratai neturėjo šansų tapti valdančiąja partija. Ši partija siekė matyti šalį tikrai „švediška“, puoselėti „švediško modelio“ gėrovės valstybę, riboti imigraciją, nustatyti griežtus viešosios tvarkos reikalavimus, stiprinti tradicines vertybes ir šeimą, plėsti paramą senyvo amžiaus gyventojams bei mažinti visų rūšių socialinę atskirtį (Kenes, 2021). Tačiau daug kas Švedijos demokratų partijos veikloje buvo nepriimtina kitoms politinėms partijoms, kurių nuomone, Švedijos demokratų veiklai būdingas dešinysis nacionalizmas, nepakantumas lytinėms mažumoms ir ksenofobinių pažiūrų skatinimas. Tai prieštaravo Europos Sąjungos vertybių sistemai, kur tolerancija, lankstumas ir integracija – kertiniai veiklos orientyrai tiek ideologiniu, tiek ir praktiniu požiūriu.

Švedijoje, kaip ir daugelyje kitų Europos šalių, dešiniojo „ekstremizmo“ rėmėjų su kiekvienais rinkimais vis daugėjo, juos stabdyti tapo vis sudėtingiau.

Šiuo požiūriu Švedija išties nebuvo išskirtinė Europos valstybė – tokia tendencija Europoje jau tapo dėsningumu. Imigracijos klausimas nuo paskutinių rinkimų 2014 metais Švedijoje tapo gyvybinis, nes imigrantų skaičius gerokai viršijo 100 tūkstančių per metus ir tapo didžiausiu pasaulyje, skaičiuojant vienam gyventojui. Paskira imigrantų kategorija buvo prieglobsčio prašytojai, daugiausia iš Artimųjų Rytų ir Afrikos šalių. 2017 metais iš daugiau kaip 10 mln. Švedijos gyventojų, 24,1 proc. buvo ne vietinės kilmės (Migrationsverket, 2022).

Švedija galėjo pasigirti pavieniais sėkmingais imigrantų integracijos pavyzdžiais ir daugeliu nesėkmingos integracijos pavyzdžių, ką pirmiausia rodė išaugęs nusikaltimų skaičius. Ypač išaugo vadinamasis „gaujų nusikalstamumas“, pvz., Malmės, trečiojo pagal dydį miesto šalies pietuose, kai kurie rajonai net tapo „neprieinami“ policijos pajėgoms (Numbeo, 2018–2022; Kazakevičiute, 2017). Išaugusio nusikalstamumo klausimai prieš rinkimus buvo svarbūs visoms politinėms partijoms, bet Švedijos demokratai juos iškėlė į aukščiausią politinį lygmenį, susiedami su nepasisekusia imigrantų integracija. Siekdama perimti Švedijos demokratų partijos elektoratą, opozicinė Švedijos konservatoriškos pakraipos Moderatų partija imigracijos ir viešosios tvarkos saugojimo klausimais šiek tiek priartėjo prie Švedijos demokratų pozicijos, bet užsitęsusių vadovavimo šiai partijai, kaip ir kitoms nuosaikesnėms dešinioms partijoms, problemos neleido besąlygiškai prognozuoti jos pergalės per 2018 metų rugsėjo mėnesį turėjusius įvykti rinkimus. Dėl agresyvių Rusijos veiksmų įvairiose pasaulio vietose bei potencialios grėsmės Baltijos jūros regione Švedija turėjo sparčiau spręsti ir šalies gynybos stiprinimo klausimus, didindama jos finansavimą. Rodos, šiuo klausimu šalies partijos sutarė ir anksčiau strateginėje demilitarizuotoje Gotlando saloje įsikūrė nuolatinis karinis kontingentas (Reuters, 2022). Vertinant ilgiausiai Švediją valdžiusius socialdemokratus galima pažymėti, nors šios partijos populiarumas sumažėjo, jos pirmininko ir šalies ministro pirmininko Stefan'o Löfven'o reitingas buvo gana aukštas. Tačiau kai kurių anksčiau sėkmingai spęstų problemų, tokių kaip socialinių sluoksnių ir regioninės nelygybės tarp šalies šiaurės ir pietų mažinimo, socialdemokratams pastaruoju metu nebesisekė taip sėkmingai spręsti – šalyje išaugo turto ir pajamų koncentracija, o gyventojai vis dažniau rinkosi gyventi tik tris pagrindinius šalies miestus – Stokholmą, Geteborgą ir Malmę (Guogis, 2018).

Švedijos socialdemokratijai, kaip ir apskritai šiuolaikinei Vakarų socialdemokratijai, XX–XXI amžių sandūroje trūko naujesnių ir originalesnių idėjų, kurias būtų galima įgyvendinti. Tokioje aplinkoje gana originaliai nuskambėjo žymaus švedų politologo Bo Rothstein'o mintys. Jis nurodė vieną švedų socialdemokratams aktualią idėją apie tiesioginį eilinių dirbančiųjų įtraukimą į organizacijų valdymą (Rothstein, 2020). Politologas manė, kad senasis klasinis ir profsajungų

modelis, besiremiantis dirbančiųjų ir darbdavių santykio pozicionavimu, iš dalies atgyvenęs. Kapitalistai ir dauguma darbdavių, jo nuomone, daugiau nebėra kompetentingi savo įmonių ir įstaigų valdytojais, nes šiuolaikinė rinka skatina išmanyti procesus iš vidaus. Taigi B. Rothstein'as teigė, kad be tiesioginio eilinių dirbančiųjų dalyvavimo įmonių ar organizacijų valdyme veiksmingas jų valdymas nebeįmanomas. Profsąjungos, jo teigimu, buvo suinteresuotos senuoju ekspertiniu gebėjimu, kaip spręsti darbo ir kapitalo santykių problemas, ir nenorėjo šios veiklos atsisakyti, siekė ir toliau vadovauti dirbantiesiems. Tuo tarpu tiesioginis dirbančiųjų dalyvavimas valdyme sudarė sąlygas ne tik šiuolaikiškam socialiai teisingesniam, bet ir efektyvesniam organizacijų valdymui. Nors ši „ekonominės demokratijos“ idėja modifikuota dar 1983 metais Švedijoje bandytų įgyvendinti Rudolf'o Meidner'io „dirbančiųjų fondų“ pavyzdžiu (Lyon, 1986; Furåker, 2016), jos atnaujintas, šiuolaikiškas ideologinis bei praktinis angažuotumas galėjo sutelkti Švedijos socialdemokratų ir jų rinkėjus. Švedijos socialdemokratams kaip niekad buvo būtina atsinaujinti ir ieškoti sąjungininkų. Koalicinė trijų partijų – ŠSDDP, Kairiosios partijos ir Žaliųjų – koalicija galėjo per 2018 metų Riksdago rinkimus ir nebesusiformuoti, nes Žalieji per rinkimus galėjo neperkopti 4 proc. rinkėjų barjero. Ši Žaliųjų problema Švedijos socialdemokratams buvo tapusi pagrindine ir gana sunkiai sprendžiama. Riksdago rinkimai turėjo parodyti, ar pavyks Švedijos socialdemokratams, kurie keliasdešimt metų buvo prie valdžios vairo Švedijoje, mobilizuotis dar kartą ir laimėti bei valdyti toliau.

2. Švedijos politinė padėtis po 2018 metų Riksdago rinkimų ir politinė krizė

2018 metų Riksdago rinkimus nežymia persvara laimėjo centro kairės koalicija, kurią sudarė socialdemokratai, kairieji ir žalieji. Vienu mandatu mažiau Riksdage turėjo centro dešinės aljansas, kurį sudarė keturių partijų atstovai – moderatų, liberalų, centristų ir krikščionių demokratų (Valmyndigheten, 2022). Buvo lyg ir aišku, kas turėtų sudaryti vyriausybę, tačiau buvęs profsąjungų aktyvistas, socialdemokratų lyderis S. Löfven'as po silpnesnio nei anksčiau savo partijos pasirodymo rinkimuose buvo atstatydyntas. Tuo tarpu dešiniųjų lyderiui U. Kristersson'ui taip pat nepavyko suformuoti vyriausybės. Viso to problema – trečiajais partija pagal surinktų balsų skaičių tapo ultradešinioji Švedijos demokratų partija, surinkusi 17,6 proc. balsų, per aštuonerius metus patrigubinusi ją remiančių rinkėjų skaičių ir reikalavusi įtakos, priimant sprendimus mainais į paramą. Tačiau su šia partija nesutiko bendradarbiauti nė viena iš Švedijos politinio spektro pusių – nei kairioji, nei dešinioji. Tik tarp eilinių moderatų ir krikščionių demokratų buvo narių, kurie buvo linkę eiti į koaliciją su Švedijos demokratų partija, bet šių partijų vadovybės

laikėsi kitos nuomonės. S. Löfven'ui ir vėl pasiūlyta formuoti vyriausybę (Brown, 2018). Neatmetama galimybė, kad kuri nors iš centro dešinės partijų galėjo palinkti centro kairės pusėn ir ją paremti. Tik ar to norėjo patys socialdemokratai, savo vidaus politikoje jau ir taip toli pažengę neoliberalizmo kryptimi, kas tiesiogiai grasino partijos tapatumo praradimu? Svarbu pažymėti, kad ultradešinioji Švedijos demokratų partija ne kartą buvo pasisakiusi dėl greitesnės ir fundamentalesnės gerovės valstybės plėtros ir tuo pelnusi nemažos rinkėjų dalies paramą.

Niekada Švedijos istorijoje nebuvo tokios keistos, į politinį patą panašios situacijos, kuri anksčiau ar vėliau turėjo išsispęsti kurios nors politinės jėgos pergale. Iš dalies ši situacija išsispėndė 2019 metų sausį suformavus socialdemokratų mažumos vyriausybę, vadovaujamą ŠSDDP pirmininko S. Löfven'o (Sweden gets new government four months after election, 2019, 18 jan).

1 lentelė. 2018 metų Riksdago rinkimų rezultatai (sudaryta autoriaus)

Partija	Lyderis (prieš 2022 metų rinkimus)	Vietų Riksdage skaičius	Vietų Riksdage procentas, %
Socialdemokratų partija	Magdalena Andersson	100	28,7
Moderatų partija	Ulf'as Kristersson'as	70	20,1
Švedijos demokratai	Jimmie's Åkesson'as	61	17,5
Centro partija	Anna Löf	31	8,9
Kairioji partija	Nooshi Dadgostar	27	7,7
Krikščionys demokratai	Ebba Busch	22	6,3
Liberalai	Johan'as Persson'as	20	5,7
Žaliųjų partija	Märta Stenevi / Per'as Bolund'as	16	4,6
Nepriklausomi		2	0,6

3. Antroji politinė krizė Švedijoje – tarprinkiminiu laikotarpiu

Paprastai prognozuojama ir stabili Švedija antrą kartą savo naujausioje istorijoje išgyveno politinės krizės ir neaiškumo chaosą, kai Riksdago nariai 2021 metų vasarą išreiškė nepasitikėjimą ministru pirmininku socialdemokratu S. Löfven'u (Ahlander, Johnson, 2021). Po pralaimėto balsavimo dėl pasitikėjimo S. Löfven'as galėjo skelbti naujus Riksdago rinkimus arba atsistatydinti. Jis pasirinko pastarąją alternatyvą – kaip mažesnę blygybę, nes eiliniai Riksdago rinkimai ir taip buvo numatyti 2022 metų rugsėjį. Tokioje situacijoje parlamento spykeris Andreas'as Norlund'as pasiūlė dešinioms partijoms suformuoti vyriausybę, tačiau Moderatų partijos lyderis U. Kristersson'as nesulaukė reikiamos paramos formuoti

naują vyriausybę (Guogis, 2021). Tad daugumos pritarimo klausimas vėl grįžo pas S. Löfven'ą, kuris turėjo tą pritarimą užsitikrinti. Tai ne pirmas toks atvejis Švedijos istorijoje: po 2018 metų parlamento rinkimų S. Löfven'as paskirtas ministru pirmininku tik praėjus keturiems mėnesiams – 2019 metų sausį. Parlamento spykeris pareiškė, kad šį kartą viskas taip ilgai netruks, jeigu vyriausybę palaikanti parlamento dauguma nesusiformuos po keturių bandymų, per tris mėnesius Švedijoje įvyks Riksdago rinkimai.

Šį kartą politinė krizė Švedijoje kilo dėl būsto nuomos kainų ir jų reguliavimo (Steensig, 2021). Iki 2021 metų vasaros būsto nuomos kainų nustatymas veikė tarp laisvai nustatomų ir griežtai kolektyviai reguliuojamų. Tai, kad būsto nuomos kainos Stokholme nesiekė tokių aukštumų kaip kitose sostinėse, buvo laisvosios rinkos pragaištingumo ir kolektyvinio kainų reguliavimo pranašumo įrodymas. Tačiau dešinėsios partijos, būtent tos, kurios specialiu susitarimu buvo įsipareigojusios remti socialdemokratus, pareikalavo „atpalaiduoti būsto nuomos kainas“. Tada Švedijos Kairioji partija (buvę eurokomunistai) pareiškė neberemianti Socialdemokratų darbo partijos, jeigu šie sutiks su dešiniųjų reikalavimu. Taip prasidėjo nauja politinė krizė. 2021 metų politinei krizei buvo būdinga tai, kad anksčiau kaip homofobiška ir rasistinė vertinama kraštutinė dešinioji Demokratų partija tapo sisteminė partija (Guogis, 2021). Jos radikalumas mažumų ir imigrantų klausimais mažėjo, tuo tarpu kitų dešiniųjų partijų – didėjo, tad tarp jų nebeliko tokio aiškaus prieštaravimo. Demokratų partija, kaip ir kitos dešinėsios partijos, būsto nuomos klausimu vaidino reikšmingą vaidmenį. Tačiau Švedijos politinėje sistemoje išliko aktualus senasis kairės ir dešinės politinio spektro pasiskirstymas. Moraliniais-psichologiniais ir daugeliu kitų vertybinių klausimų kairės ir dešinės politinių partijų pozicijos Švedijoje dažniausia sutapo, tuo tarpu socialiniais-ekonominiiais klausimais jos užėmė skirtingas pozicijas. Dešinėsios buvo už laisvesnę rinką, o socialdemokratai, žalieji ir kairieji – už labiau reguliuojamą socialinę rinką. Būtent Švedijos politinės sistemos atveju senasis, tradicinis politinių partijų spektras – tarp kairės ir dešinės – nagrinėjamu laikotarpiu išliko. Tuo Švedijos sistema ypač skyrėsi nuo daugelio Centrinės ir Rytų Europos šalių, kur skirtumai tarp „kairės ir dešinės“ buvo nesusiformavę arba išnykę, o partijų pavadinimai (išskyrus liberalų partijas) buvo formalūs ir mažai beatitiko ideologiją bei realią partijų politiką.

4. Intriga, pasitinkant Švedijos Riksdago rinkimus 2022 metais

Kokia buvo Švedijos vidaus politinė situacija iki eilinių 2022 metų Riksdago rinkimų? Pirmiausia nuo 2021 metų lapkričio mėnesio pirmąją moterimi Švedi-

jos premjere išrinkta ŠSDDP pirmininkė Magdalena Andersson, kuri pakeitė patikėjimą praradusį S. Löfven'ą (Savage, 2021). Prieš rinkimus aktualiausi buvo du politinės valdžios klausimai: pirma, ar socialdemokratai su kairiaisiais išlaikys valdžios svertus savo rankose, neužleisdami jų dešiniųjų partijų koalicijai; antra, kokį vaidmenį naujame politiniame išsidėstyme vaidins kraštutinės dešinės Švedijos demokratų partija su Jimmie'iu Åkeson'u priešakyje? Kairiosios koalicijos partijas sudarė didžiausia ir įtakingiausia Socialdemokratų darbo partija su jos vadove ir šalies premjere M. Andersson priešakyje, buvusių eurokomunistų – Kairioji (vadovė – Nooshi Dadgostar) ir Žaliųjų (vadovė – Anna Märta Viktoria Stenevi) partijos. Prie šios koalicijos buvo iš dalies prisijūsi svarbi dešinioji Centro partija (vadovė – Annie Lööf), kaip remianti socialdemokratų partijos vadovę ir premjerę. Negalima buvo atmesti, kad šios partijos pozicija ir po rinkimų galėjo lemti socialdemokratų vedamos koalicijos suformuotą vyriausybę (Annie Lööf, 2022). Tokia kairiųjų partijų koalicija faktiškai atitiko centro kairės pozicijas, jų pagrindu buvo sudaryta iki rinkimų Švedijai vadovaujanti socialdemokratų mažumos vyriausybė, kurios lyderė M. Andersson, remiantis nuomonių apklausomis, turėjo nemažą 30 proc. rinkėjų palaikymą. Deja, to negalima buvo pasakyti apie visos kairiosios koalicijos palaikymą: koalicija, remiantis įvairiomis visuomenės nuomonių apklausomis, turėjo vienu dviem procentais mažesnę potencialių rinkėjų palaikymą nei dešinėsios koalicijos partijos. Dešiniųjų partijų koaliciją sudarė ilgus metus jai vadovavusi Moderatų partija (vadovas – U. Kristersson'as), turėjusi tik 16–18 proc. rinkėjų palaikymą, Krikščionių demokratų (vadovė – Ebba Busch) ir Liberalų (vadovas – Johan'as Pehrson'as) partijos bei greitai kylanti, svarbiausią intrigą rinkimuose palaikusi radikali dešinioji Švedijos demokratų partija, remiantis visuomenės nuomonių apklausomis, turėjusi 20–23 proc. rinkėjų palaikymą (Guogis, 2022).

Tuo tarpu žiniasklaida Švedijos demokratų partijos nuotaikas traktavo kaip profašistines, neonacistines, nors šios partijos pirmininkas J. Åkeson'as pareiškė, kad radikalios ideologinės nuostatos partijoje visai išnyko, nuo partinės veiklos pašalinus jos įkūrėjams. Tačiau Švedijos visuomenė dar nebuvo pamiršusi reakcingo J. Åkeson'o pasisakymo apie Vladimir'ą Putin'ą (tiesa, dar prieš karo pradžią Ukrainoje), kai paklaustas, kuo reikėtų remtis – JAV prezidentu Joe Biden'u ar V. Putin'u, J. Åkeson'as atsakė, kad „tai priklauso nuo konteksto“ (Gustavsson, 2022; Ritter, 2022). Vėliau Švedijos demokratų partija su jos pirmininku priešakyje pasmerkė Rusijos karą prieš Ukrainą ir ją vertino kaip didžiausią grėsmę kitų valstybių saugumui. Kitos Švedijos partijos ir jų lyderiai tokių kontraversišku pozicijų niekada nebuvo išreiškusios, kaip ir viešų rasistinių bei antiimigracinių. Tuo tarpu Demokratų partija piktinosi nusikaltėlių gaujų siautėjimu Švedijos mies-

tų gatvėse, kėlė klausimą apie bausmių nusikaltėliams griežtinimą, nusikaltimų gausėjimą siedami su imigracija iš Artimųjų Rytų bei Afrikos. Pvz., Švedijos demokratų partijos ir Riksdago narys Tobias Andersson'as partijos priešrinkiminėje programoje metro traukinį pavadino „grįžtamosios migracijos traukiniu“ ir kreipdamasis į imigrantus sakė: „Jūs turite vienos krypties bilietą. Kitas sustojimas – Kabulas“ (Ritter, 2022).

5. Švedijos politinė padėtis po 2022 metų Riksdago rinkimų

2022 metų rugsėjį Švedijoje įvyko nauji rinkimai. 30 % balsų pirmavo Socialdemokratų darbo partija su ligšioline premjere M. Andersson, jai iš paskos sekė U. Kristersson'as su Moderatų partija (19 %) ir net 20 % balsų surinkęs J. Åkesson'as su savo kontraversiškai vertinamais Švedijos demokratais (Valmyndighe-ten, 2022). Socialdemokratai, palyginus su 2018 metų rinkimais, pagerino savo padėtį ir už juos balsavo daugiau rinkėjų, bet Švedijoje paprastai valdo kairiosios arba dešinėsios koalicijos. Šį kartą laimėjo dešiniųjų partijų koalicija (Eurotopics, 2022). Švedijos premjerei M. Andersson paskelbus, kad atsistatydina, naujos vyriausybės formavimo iniciatyva perduota Moderatų partijos lyderiui U. Kristersson'ui, kuris ją ir suformavo. Tačiau, kaip spėjo apžvalgininkai, radikaliai Švedijos demokratų partijai ministrų postų naujoje vyriausybėje nepasiūlyta.

Riksdago rinkimų sensacija tapo Švedijos demokratų partijos pasirodymas. Tai žymi Švedijos politikos pasaulio radikalizaciją. Tačiau patys Švedijos demokratai ir už juos balsavę rinkėjai taip nemano. Partijos vadovo J. Åkesson'o teigimu, Švedija prie socialdemokratų „judėjo ne ta kryptimi“. Atėjo laikas grąžinti saugumą, gerovę ir socialinę sanglaudą. „Pirmiausia – Švedija“, – teigė J. Åkesson'as (Dapkos, Guogis, 2022). Demokratų partijai antrino ir Moderatų pirmininkas bei potencialus premjeras naujoje vyriausybėje U. Kristersson'as, pareiškęs, kad „dabar sulauksime šalyje tvarkos“. Galutiniai balsų skaičiavimai atskleidė, kad dešiniųjų partijų koalicija, kurią sudaro moderatai, Švedijos demokratai, krikščionys demokratai ir liberalai, gavo 49,6 proc. balsų, o kairysis blokas, kuriame pagrindines pozicijas užima Socialdemokratų darbo partija, beveik procentu mažiau – 48,9 proc. Riksdago vietomis pasiskirstyta taip: 176 vietos iš 349 vietų teko dešinėsios koalicijos atstovams, 173 – naujai opozicijai – kariajai koalicijai, į kurią, be Socialdemokratų, įeina dar Kairiosios partijos (buvę eurokomunistai), Žaliųjų ir Centro partijų atstovai.

2 lentelė. 2022 metų Riksdago rinkimų rezultatai (sudaryta autoriaus)

Partija	Lyderis	Vietų Riksdage skaičius	Vietų Riksdage procentas, %
Socialdemokratų partija	Magdalena Andersson	107	30,3
Švedijos demokratai	Jimmie's Åkesson'as	73	20,5
Moderatų partija	Ulf'as Kristersson'as	68	19,1
Kairioji partija	Nooshi Dadgostar	24	6,7
Centro partija	Anna Lööf	24	6,7
Krikščionys demokratai	Ebba Busch	19	5,3
Žaliųjų partija	Märta Stenevi / Per'as Bolund'as	18	5,1
Liberalai	Johan'as Persson'as	16	4,6
Kiti		0	1,5
		349	100

Panašu, kad kažkada politiniu stabilumu, prognozuojamumu ir ramiais visuomenės nuotaikomis garsėjanti Švedija pamažu netenka savo ryškesnio tapatumo, o labiau išreikštai socialdemokratinio institucinio tipo „švediskai gerovės valstybei“ ėmė grėsti ne tik vidiniai prieštaravimai, bet ir dabartinio pasaulio geopolitika bei įvairios tarptautinės įtampos. Ne veltui Švedijos, kaip ir Suomijos, stojimo į NATO paraiška 2022 metų pavasarį žymi naują politinį etapą šioje ilgai neutralitetą, socialinę taiką, kolektyvines sutartis ir visuomeninę ramybę puoselėjusioje šalyje (Government Offices of Sweden, 2022).

Išvados

1. Didžiąją praėjusio amžiaus laiko dalį Švedija socialiniu ir užsienio politikos požiūriu buvo politiškai stabili, aiški ir prognozuojama šalis, dažniausia valdyta socialdemokratų.
2. Pastarųjų dvejų metų – 2018 ir 2022 – Riksdago rinkimai ir tarprinkiminių laikotarpis pasižymėjo dideliais prieštaravimais, kai Socialdemokratų darbo partija nesugebėdavo surinkti tiek balsų, kad turėtų aiškią parlamentinę daugumą ir sudarytų tvirtą vyriausybę. Tarprinkiminiu laikotarpiu Švedijos socialdemokratų mažumos vyriausybei vadovavo buvęs profsąjungų aktyvistas S. Löfven'as, po jo – pirmoji moteris Švedijos premjerė M. Andersson.
3. Per 2022 metų Riksdago rinkimus Socialdemokratų darbo partija surinko daugiau balsų ir turi daugiau parlamentinių vietų nei po 2018 metų rinkimų, tačiau jos koalicijos partneriai – Kairioji, Žaliųjų ir Centro partijos – surinko nepakankamai balsų, kad būtų galima suformuoti kairiosios koalicijos remiamą vyriausybę. 2022 metų rinkimuose laimėjo dešiniųjų partijų koa-

licija, sudaryta iš Moderatų, Švedijos demokratų, Krikščionių demokratų ir Liberalų partijų, kurios Riksdage užsitikrino daugumą.

4. Radikali Švedijos demokratų partija 2018 metų rinkimuose gerokai sustiprino savo padėtį ir tapo trečiaja, o 2022 metų rinkimuose – antrąja šalies politine partija, tačiau ne jai, o Moderatų partijai teko dešiniųjų partijų remiamos vyriausybės sudarymo teisė.
5. Pagrindiniai Švedijos demokratų partijos politiniai akcentai buvo gerovės valstybės stiprinimo, nusikaltimų bausmių griežtinimo ir imigracijos, pirmiausia iš Artimųjų Rytų ir Afrikos, ribojimai. „Pirmiausia – Švedija“ tapo nacionaliniu politiniu Švedijos demokratų lozungu ir radikalių veiksmų programos pagrindu.
6. Politinė radikalizacija Švedijos viduje vyko kartu su ilgalaikio šalies neutraliteto atsisakymu užsienio politikoje, kai Švedija, kartu su Suomija, 2022 metų pavasarį pateikė stojimo į NATO prašymą.

Literatūra

- Adler-Karlsson, G. (1967). *Functional Socialism. A Swedish Theory for Democratic Socialization*. Stockholm: Prisma.
- Ahlander, J., Johnson, S. (2021). Swedish PM Lofven ousted by parliament in no-confidence vote. *Reuters*. Prieiga internete: <https://www.reuters.com/world/europe/swedish-pm-brink-parliament-readies-monday-no-confidence-vote-2021-06-21/> [žiūrėta 2022-11-22].
- Brown, S. (2018). Sweden's Löfven takes turn at forming new government. *Politico*. Prieiga internete: <https://www.politico.eu/article/sweden-stefan-lofven-takes-turn-at-forming-new-government/> [žiūrėta 2022-11-22].
- Buendia, L. (2015). Expansion and Retrenchment of the Swedish Welfare State: A Long-Term Approach. *International Journal of Health Services*, 45 (2), 226–245.
- Carlgren, W. M. (1977). *Swedish foreign policy during the Second World War*. London: E. Benn.
- Dalsjö, R. (2014). The hidden rationality of Sweden's policy of neutrality during the Cold War. *Cold War History*, 14 (2), 175–194.
- Dapkos, V., Guogis, A. (2022). Švedijos Riksdago rinkimų rezultatai: kas laimėjo ir kas naujo? Prieiga internete: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/svedijos-riksdago-rinkimu-rezultatai-kas-laimejo-ir-kas-naujo-18-1933082> [žiūrėta 2022-11-22].
- Derry, T. K. (1995). *Skandinavijos istorija*. Vilnius: Baltos lankos.
- Dörfer, I. (1992). Sixty Years of Solitude: Sweden Returns to Europe. *Scandinavian. Studies Scandinavia and the New Europe*, 64 (4), 594–605.
- Ekström, T., Myrdal, G., Pålsson, R. (1962). *Vi och Västeuropa: uppfordran till eftertanke Och Debatt*. Stockholm: Raben & Sjögren.
- Election result: Sweden shifts to the right. (2022) *Eurotopics*. Prieiga internete: <https://www.eurotopics.net/en/288207/election-result-sweden-shifts-to-the-right> [žiūrėta 2022-11-22].
- Esping-Andersen, G., van Kersbergen, K. (1992). Contemporary Research on Socialdemocracy. *Annual Review of Sociology*, 18, 187–208.
- Fritz, M. (1982). *The Adaptable Nation: Essays in Swedish Economy During the Second World War*. Gothenburg: Ekonomisk-historiska inst., Univ.
- Furåker, B. (2016). The Swedish wage-earner funds and economic democracy: is there anything to be learned from them? *Transfer: the European Review of Labour and Research*, 22 (1), 121–132.
- Guogis, A. (2012). Kai kurie Švedijos socialdemokratijos ideologiniai aspektai socialiniu požiūriu. *Socialinis darbas*, 11 (1), 59–72.

- Guogis, A. (2018). *Politinė padėtis Švedijoje prieš rugsėjį vykšiančius Riksdago rinkimus*. Prieiga internete: <https://www.delfi.lt/verslas/nuomones/arvydas-guogis-politine-padetis-svedijoje-pries-rugseji-vyksiancius-riksdago-rinkimus.d?id=77796057> [žiūrėta 2022-11-22].
- Guogis, A. (2020). *Švedija nenori atsisakyti savo specifikos*. Prieiga internete: <https://www.delfi.lt/news/ringas/li/arvydas-guogis-svedija-nenori-atsisakyti-savo-specifikos.d?id=84155269> [žiūrėta 2022-11-22].
- Guogis, A. (2021). *Dabartinė politinė krizė Švedijoje ir jos pamokos Lietuvai*. Prieiga internete: <https://www.delfi.lt/verslas/nuomones/dabartine-politine-krize-svedijoje-ir-jos-pamokos-lietuvai.d?id=87642151> [žiūrėta 2022-11-22].
- Guogis, A. (2022). *Švedijos Riksdago rinkimų intriga*. Prieiga internete: <https://www.alfa.lt/kita/komentarai/svedijos-riksdago-rinkimu-intriga/264489/> [žiūrėta 2022-11-22].
- Guogis, A., Rakšnys, A. V. (2016). Improvement of Public Governance by Olof Palme and His Historical Ideological Heritage (30 Years after the Assassination of Palme in Stockholm). *Regional Formation and Development Studies*, 19 (2), 35–43.
- Gustavsson, G. (2022). The far right's triumph in my country reveals a very Swedish brand of intolerance. *The Guardian*. Prieiga internete: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/sep/15/far-right-sweden-intolerance-liberalism-election-results> [žiūrėta 2022-11-22].
- Hort E. O. (formerly Sven E. Olsson). (2014). *Social Policy, Welfare State, and Civil Society in Sweden*, Vol I. *History, Policies, and Institutions 1884–1988*; *Social Policy, Welfare State, and Civil Society in Sweden*, Vol. II. *The Lost World of Social Democracy 1988–2015*. Lund: Arkiv Academic Press.
- Isaksson, A. (2000). *Per Albin: Partiledaren*, Stockholm: E-Bok.
- Kazakevičiute, I. (2017). Ar šis Švedijos miestas iš tiesų toks baugus ir pavojingas. *Skandinavija. Today*. Prieiga internete: <https://skandinavija.today/naujienos/svedijos-naujienos/ar-sis-svedijos-miestas-tiesu-toks-baugus-ir-pavojingas/> [žiūrėta 2022-11-22].
- Kenes, B. (2021). *The Sweden Democrats: Killer of Swedish Exceptionalism*. Brussels: ECPS.
- Lagerström, S. (1996). *Den svenska socialismens historia. Syndikalismen*. Stockholm: Federativs Förlag.
- Lane, J. E., Ersson, S. O. (1994). *Politics and Society in Western Europe*. London: Sage.
- Lyon, V. (1986). Swedish Wage Earner Funds: A Glimpse of Our Future? *Canadian Journal of Political Science*, 19 (3), 573–583.
- Lööf, A. (2022). We are a key factor in Sweden to create the coming government. *Sveriges Radio*. Prieiga internete: <https://sverigesradio.se/artikel/annie-loof-we-are-a-key-factor-in-sweden-to-create-the-coming-government> [žiūrėta 2022-11-22].
- Migrationsverket. (2022). Prieiga internete: <https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Statistics/Asylum.html> [žiūrėta 2022-11-22].
- Numbeo. (2018–2022). *Crime in Malmo*. Sweden. Prieiga internete: <https://www.numbeo.com/crime/in/Malmo> [žiūrėta 2022-11-22].
- Ritter, K. (2022). Hard right leader aims for greater role in Swedish election. *AP News*, 23 August. Prieiga internete: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-nato-migration-stockholm-sweden-6f5215360665e97b7d928f69beb7139f> [žiūrėta 2022-11-22].
- Rothstein, B. (2020). Why No Economic Democracy in Sweden? A Counterfactual Approach. Paper prepared for *Democratizing the Corporation*. A workshop, Stockholm, March 19–21.
- Savage, M. (2021). How Magdalena Andersson became Sweden's first female PM twice. *BBC News*, Stockholm, 1 December. Prieiga internete: <https://www.politico.eu/article/sweden-stefan-lofven-takes-turn-at-forming-new-government/> [žiūrėta 2022-11-22].
- Stensig, S. L. (2021). Sweden's government could be about to collapse in a row over rent. *My Europe*. Prieiga internete: <https://www.euronews.com/my-europe/2021/06/18/sweden-s-government-could-be-about-to-collapse-in-a-row-over-rent> [žiūrėta 2022-11-22].
- Sweden gets new government four months after election. (2019). *The Guardian*, 18 Jan. Prieiga internete: <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/18/sweden-gets-new-government-more-than-four-months-after-election> [žiūrėta 2022-11-22].
- Sweden to boost military on Gotland amid Russia fears. (2022). *Reuters*, 29 April. Prieiga internete: <https://www.reuters.com/world/europe/sweden-boost-military-gotland-amid-russia-fears-2022-04-29/> [žiūrėta 2022-11-22].
- Sweden's road to NATO. (2022). *Government Offices of Sweden*. Prieiga internete: <https://www.government.se/government-policy/sweden-and-nato/> [žiūrėta 2022-11-22].

Truedsson, C. G. R. (2020). *Trygghet in a New Time? Swedish Social Democracy and the Aggravated Socio-Cultural Politics of Immigration*. A Thesis. London, March.

Valmyndigheten. (2022). Swedish election results, 17 September. Prieiga internete: <https://www.val.se/servicelankar/otherlanguages/englishengelska/electionresults/electionresults2022.4.14c1f613181ed0043d5583f.html> [žiūrėta 2022-11-22].

Valmyndigheten. *Election results 2018*. (2022). 29 June. Prieiga internete: <https://www.val.se/servicelankar/otherlanguages/englishengelska/electionresults/electionresults2018.4.4563398b163997d395246e8.html> [žiūrėta 2022-11-22].

SWEDEN'S SPECIFICITY AND ITS POLITICAL SITUATION IN THE 2018 AND 2022 RIKSDAG ELECTIONS

Arvydas Guogis

Summary

The article deals with the political situation and its specificity in Sweden before and after the 2018 Riksdag elections, and before and after the last 2022 Riksdag elections, and also touches on the rather turbulent intermediate period between both elections, presenting the insights and analysis of the author. As is widely known about the history of the achievements of the Swedish social model, it is necessary to underline that it was possible to create it because of the Swedish Social Democratic Party's long hold on power in Sweden for most of the century. For many years, the Social Democratic Party ruled the country in coalition with other left-wing parties, proposing the general course of democratic functional socialist ideology, regular measures to strengthen the welfare state, a benevolent immigration policy, and a peaceful foreign policy, by mediating between west and east, and also north and south. Social Democratic activities were often carried out clearly and with predictability, providing great hopes of counteracting future economic, social, political and cultural challenges. When too many of these challenges appeared in public and foreign policy, the 'social democratic arsenal' vanished, and fewer preventive measures appeared to counteract the cataclysms, the radical Sweden Democrats Party rushed into the political arena, and became the third party after the 2018 Riksdag election, and the second party after the 2022 Riksdag elections. The Sweden Democrats proposed not only to widen and deepen the welfare state's programmes, and to strengthen punishments for crime, but also a strict anti-immigration policy, primarily a racist anti-immigration policy towards newcomers from the Middle East and Africa. Other right-wing parties viewed the programme and activities of the Sweden Democrats with reservation, but they had to form a coalition of four right-wing parties in order to win the Riksdag elections. After the right-wing victory in the 2022 elections, Ulf Kristersson, the leader of

Arvydas Guogis

the Moderates, obtained the right to form a government on behalf of a coalition of Moderates, Sweden Democrats, Christian Democrats and Liberals.

Methodologically, the author uses in the article the descriptive review method, synthesis and analysis to try to answer the main scientific question under the surface: what future tendencies may emerge on the political scene after abandoning the more traditional left-right division, and very often social democratic/left rule, which was an inherent part of Swedish political life for a whole century, and how does Sweden feel under the strengthening of political right-wing radicalism by posing the acutely topical questions of immigration, same-sex relations, punishment for crime and crime prevention, globalisation, nationalism, the position towards Russia, etc.

Questions of an economic-social nature, like the future of the institutional-redistributive/conservative/neoliberal welfare state, are also of great importance to voters, and require further debate from Sweden and its political parties: the results of the last Riksdag elections show that Sweden is approaching more difficult years to come in politics, and its political parties will have to adapt to the challenging new realities of the 21st century.

Arvydas Guogis – profesorius, daktaras (socialiniai mokslai – politologija), Mykolo Romerio universiteto Viešojo valdymo ir verslo fakulteto Viešojo administravimo institutas.

El. paštas: arvydasg@mruni.eu